

IS WILDSPRYSE 'N BORREL WAT GAAN BARS?

DEUR

DR PHILIP THEUNISSEN

Volgens 'n berig in die Platinum Weekly is die hande op Vrydag 13 Februarie 2015 diep in die sakke gestee toe 'n wildboer 'n veiling in Rustenburg se omgewing gehou het. Só is byvoorbeeld R13 miljoen vir 'n koningswildebeesbul en R9,5 miljoen vir 'n rooi gemsbokbul opgedok, albei rekordpryse. Nog 25 diere is vir rekordpryse verkoop en die totale omset van die veiling was R266 miljoen gewees.

Hoewel verskeie rekords op hierdie veiling oortref is, is voortdurend stygende pryse vir eksotiese wild 'n algemene tendens oor ten minste die afgelope drie jaar. Dit het gevolglik nou tot hewige debatte in landbou- en wildtydskrifte gelei. Daar is duidelik twee kampe in hierdie debat: aan die een kant is daar dié wat beweer dat die pryse kunsmatig hoog is en 'n borrel is wat een of ander tyd gaan bars. Aan die ander kant is daar diegene wat beweer dat die pryse die resultaat van ekonomiese groei is waar vraag en aanbod eenvoudig die pryse bepaal en dat die pryse gevolglik volhoubaar is.

WAT IS 'N BORREL?

Die term 'borrel' is 'n erkende ekonomiese term wat veral onder investeerders gebruik word. Die amptelike definisie daarvan is dat wanneer die pryse van 'n bate skerp en langdurig styg en die fundamentele waarde daarvan oorskry, maak dit die skielike ineenstorting van die pryse 'n wesentlike moontlikheid. By die ineenstortingspunt bars die borrel dus.

Die grootste probleem met borrels is dat dit nie vooraf geïdentifiseer kan word nie. Eers by die bars daarvan kan daar by terugblik bevestig word dat die prysstygings 'n borrel was en nie die resultaat van fundamentele ekonomiese groei was nie. Indien pryse wel 'n borrel was, is die uiteindelik bars daarvan baie skouspelagtig en kom die beleggerspubliek dān eers agter dat dit wel 'n borrel was.

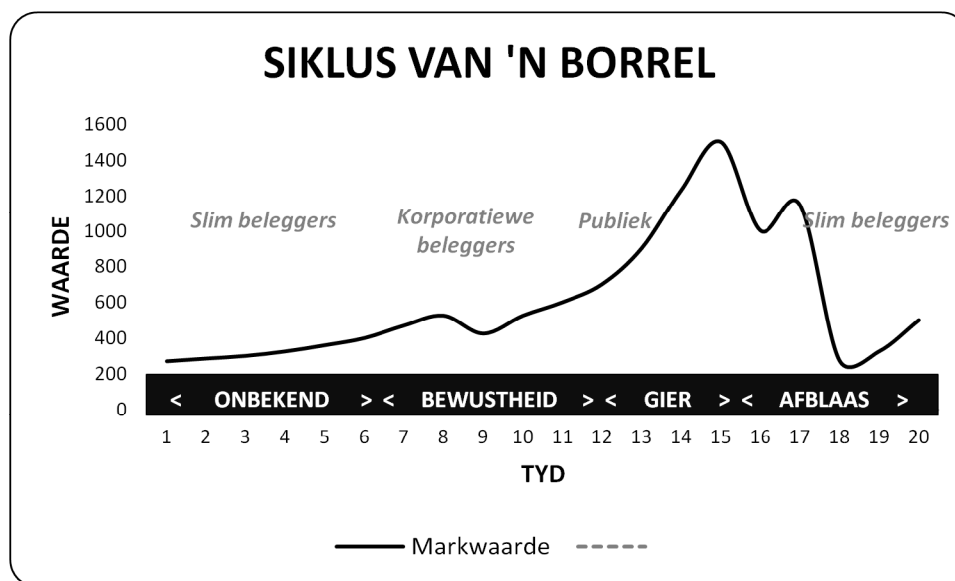
Volgens prof. Christopher Sims van die *Department of Economics* by die Princeton Universiteit in die VSA, het 'n finansiële borrel verskeie karaktertrekke:

- Die bate is 'n nuut en beleggers glo dat hulle van die eerstes is wat hierdie nuwe geleentheid om 'n wins te maak raakgesien het;
- Beleggers leen hoofsaaklik geld om die bate aan te koop en terselfdertyd is krediet geredelik beskikbaar daarvoor;
- Deelnemers in die mark is baie bewus van die koers waarteen pryse styg en koop tot 'n groot mate vir kapitale groei en in 'n mindere mate vir die inkomste wat die belegging kan oplewer;
- Deelname in die betrokke mark groei met rasseskrede en beleggers word ingetrek op grond van die waarneembare sterk kapitaalgroei;
- Sommige deelnemers erken dat die bate se kapitaalwaarde hoër as die rentabiliteit is maar glo dat hulle 'n opbrengs uit kapitaalgroei kan realiseer deur betyds uit te klim;
- Daar is geloofwaardige kommentators wat aanvoer dat die bates oorgewaardeer is;
- Daar is uiteindelik 'n duidelike ineenstorting van pryse;
- Daar is 'n kullery en selfs bedrog wat ná die bars van die borrel eers ontbloot word.

In wese is die deurslaggewende kenmerk van 'n borrel die feit dat die enigste rede vir hoë pryse van vandag gegrond is op die veronderstelling dat pryse môre nog hoër gaan wees. Dan bestaan daar beslis 'n moontlikheid dat pryse ineen kan stort.

FASES VAN 'N BORREL

Dr. Jean-Paul Rodrigue, van die *Departement of Global Studies and Geography* by die Hofstra Universiteit in New York, verduidelik dat 'n borrel in sy eenvoudigste vorm deur vier onderskeibare fases gaan, soos wat in die grafiek voorgestel word:

ONBEKEND: Gedurende die aanvanklike fase ontdek die sogenaamde "slim beleggers" 'n geleentheid waar 'n bateklas tot 'n mate onder sy fundamentele waarde waardeer is en wat dus die potensiaal het om in waarde toe te kan neem. Hierdie beleggers beskik oor inligting wat nog nie algemeen bekend is nie en begin om ongesiens sulke bates op te koop. As gevolg hiervan begin die pryse van die bateklas geleidelik te styg maar steeds sonder om ander beleggers se aandag te trek. Soos wat hierdie aanvanklike beleggers die mark beter verstaan koop hulle steeds meer van die bates en begin dit gesog te raak.

BEWUSTHEID: Ander beleggers, veral groter korporatiewe beleggers, raak nou bewus van die bateklas se momentum en bring addisionele beleggings in wat die markwaarde daarvan opstoot. Dit gaan baie keer met 'n kortstondige prysdaling gepaard wanneer die "slim beleggers" hulle bates verkoop om wins te neem en hulle posisies te konsolideer. Sodra die korporatiewe beleggers tot sulke bateklasse toetree begin dit ook die aandag van die sakemedia te trek en hulle begin positief daaroor te berig. Nuwe beleggers reageer nou op die mediaberigte en is nie noodwendig so goed ingelig soos die "slim beleggers" nie. Dit lei daartoe dat minder gesofistikeerde beleggers impulsief ook die bateklas begin aankoop.

GIER: Nog positiewe mediaberigte volg en die breë publiek begin ook agterkom dat die betrokke bateklas se markwaarde aanhoudend styg. Die man op straat begin skuld maak of aftreegeld gebruik om ook in hierdie "een in 'n leeftyd" se belegging te kan deel. Aannames oor toekomstige winste is nou nie meer rasioneel nie maar emosioneel. Groot hoeveelhede geld word in die bateklas belê wat die

markwaarde tot vlakke ver bokant die fundamentele waarde opstoot. Hierdie laaste groep beleggers het geen idee wat die werklike fundamentele onderbou en dinamika van die bateklas is nie en die tipe belegging raak dus ñ gier waaraan ñ groot aantal oningeligte mense deelneem. As die finansiering van hierdie aankope nog met geleende kapitaal ook gedoen kan word hou hierdie fase langer aan en dryf dit pryse nog hoër op. Terselfdertyd klim die aanvanklike öslim beleggersö ongemerk uit die mark. Op hierdie punt het die borrel sy spanning bereik en is dit gereed om te bars.

AFBLAAS: Die prik van die borrel is gewoonlik skielik wanneer die uiteindelijke beleggers op een slag agterkom dat die omstandighede wat die bate se prys bepaal verander het. Verwagtinge oor die bateklas ondergaan ñ vinnige paradigmaskuif en pryse begin skerp te daal soos wat beleggers dit probeer verkoop. Die daling word gewoonlik onderbreek met ñ kortstondige oplewingsperiode waar geglo word dat die prysdaling tydelik van aard was. Dan dring die werklikheid finaal deur en beleggers verwag nou eerder verdere prysdalings as prysstygings en almal wil van die bates ontslae raak. Pryse daal nou teen ñ vinniger koers as waarmee dit gestyg het wat verdere verkope aanmoedig. In baie gevalle daal die pryse uiteindelik tot selfs laer as die fundamentele waarde van die bateklas. Nou begin die öslim beleggersö weer die bateklas aankoop en die markwaarde styg geleidelik terug na wat die oorspronklike fundamentele waarde sou wees indien die borrel nooit plaasgevind het nie.

FUNDAMENTELE WAARDE

Joseph Stiglitz, professor in Ekonomie aan die Stanford Universiteit in die VSA, voer aan dat die bepaling van ñ bate se fundamentele waarde deur drie probleme gekenmerk word: eerstens moet die potensiële inkomste wat die bate kan realiseer oor ñ redelike tydperk bepaal kan word soos in die geval van huur vir grond of ñ dividend op ñ aandeel. Tweedens moet die herwinningswaarde aan die einde van die bate se ekonomiese leeftyd bepaal kan word en derdens moet ñ verdiskonteringskoers vasgestel kan word om toekomstige inkomste na ñ huidige waarde te kan omskakel.

In die geval van eksotiese wild, is dit tans uiters moeilik om ñ fundamentele waarde van die bate te kan bepaal. Die tabel toon die markwaarde van ñ koningswildebees in terme van ñ aantal ander boerderybates aan:

TABEL: KONINGSWILDEBEESPRYSE IN TERME VAN ANDER BOERDERYBATES

Beskrywing	Prys per eenheid	GVE	Koningswildebees			Blouwildebees	
			Bul	Koei		Bul	Koei
			R 3 850 000	R 3 931 250		R 5 217	R 9 054
			Aantal	Aantal	GVE	Aantal	Aantal
Blouwildebeeskoei	R 9 054	0.40	425	434	174	1	1
Vleiswol ooi	R 1 500	0.17	2567	2621	446	3	6
Vleisbees koei	R 6 000	1.21	642	655	793	1	2
Grond (ha)	R 16 000	4.00	241	246	61	0.33	0.57
JD Trekker 74 kW	R 822 600	-	5	5	-	0.01	0.01

* Wildspryse gebaseer op Gamefarmnet se gemiddelde veilingspryse vir 2014

** Ander pryse verskaf deur Computus Bestuursburo, BK

Die tabel toon aan dat die gemiddelde prys van ñ koningswildebeesbul R3 850 000 in 2014 was terwyl ñ koei ñ gemiddelde prys van R3 931 250 behaal het. Daar teenoor was ñ gewone blouwildebeesbul se gemiddelde prys R5 217 en dié van ñ koei R9 054. Vir die prys van een koningswildebeeskoei kan daar 434 gewone blouwildebeeskoeie gekoop word wat gelykstaande is aan 174 Grootvee-eenhede (GVE). Met die waarde van ñ koningswildebeeskoei kan daar 2 621 vleiswol ooeie (446 GVE) en 655 vleisbees

koeie (793 GVE) gekoop word. Terselfdertyd kan daar met dié waarde ook 'n plaas van 246 ha in die Oos-Vrystaat gekoop word waarop 61 GVE aangehou kan word. Daar kan ook vyf 74 kW John Deere trekkers vir die prys van een koningswildebeeskoei aangekoop word. Die fundamentele basis van die huidige markwaarde van 'n koningswildebees kan dus hierteen beoordeel word.

OPSOMMEND

Wanneer daar nie genoegsame inligting oor 'n bateklas bestaan wat die inkomstestroom ver in die toekoms kan aandui nie, is dit altyd moeilik om die fundamentele waarde daarvan te bepaal. Hoewel daar baie kenmerke van 'n borrel in die huidige skerp en volgehoue stygings van eksotiese wildpryse is, sal net die tyd kan leer of die tendense 'n borrel was wat dalk te ver bokant sy fundamentele waarde verhandel het.

BETHLEHEM

Mei 2015